

,,Revue Internationale des Sciences Sociales”, UNESCO, anul 40, nr. 117,
august 1988

Problematica raporturilor dintre „local” și „mondial” a preocupat și preocupă din ce în ce mai mult în zilele noastre pe oamenii de știință, sociologi, juristi, politologi, economisti, pe specialiști în cele mai diverse domenii, care încearcă să descifreze în lumina noilor condiții ale vieții moderne, ale manifestării sporite a interdependențelor, care este de fapt semnificația pe care a căpătat-o astăzi raportul dintre „local” și „mondial”. Acestei problematici complexe și dificile, dar de un neindoielnic interes, i-a fost consacrat, de altfel, în majoritatea sa, numărul din august 1988 al „Revistei Internaționale de Științe Sociale”, care grupează sub titlul „Interconexiuni între local și mondial” un număr de șase articole care încearcă să răspundă acestei problematici. Articolele menționate sint: *Local și mondial: cum să percepem, să analizăm și să luăm asupra noastră interconexiunile lor*, semnat de Chadwick F. Alger, profesor la Universitatea din Ohio (S.U.A.); *Mobilizarea la nivelul local și politica sistemului mondial*, scris de Björn Hettne și Mats Friberg, de la Universitatea din Göteborg (Suedia); *Procesul puterii și regenerarea micro-spațiilor*, de Majid Rahnema, profesor de origine iraniană care predă la universitățile americane; *Misarea pacifică: constituirea legăturilor micro-macro*, de Johan Galtung, profesor la Universitatea din Hawaii (S.U.A.); *Refelele transnaționale și dezvoltarea mondială: Canada și lumea a treia*, de Dan A. Chekki profesor la Universitatea din Winnipeg (Canada) și *Influențele locale asupra relațiilor internaționale în Ungaria*, de Ilona Kovacs, cercetătoare la Centrul de studii regionale al Academiei Ungare de Științe de la Pecs.

Deși articolele la care ne referim – foarte diverse prin orientarea și personalitatea autorilor – cuprind multe deosebiri de nuanțe, de unghiiuri sub care este abordată problematica relațiilor dintre „local” și „mondial”, ele au un punct comun: semnalează procesul intensificării legăturilor pe plan internațional, al unei prezențe tot mai largi și mai active a unităților locale în relațiile mondiale, solicitând în consecință să se acorde atenția cuvenită acestui fenomen. Unul dintre autori, Majid Rahnema, arată de pildă în studiul său că „microspațiile” continuă să fie percepute din păcate și astăzi ca ultimele vestigii, menite să dispară mai devreme sau mai târziu, ale unei lumi compusă din „subdezvoltări”, neproductivi, inutili, săraci și nepuțincioși, ce au sfîrșit prin a deveni o „problemă” atât în ochii lor, cit și în ochii altora. El își exprimă părerea că vizionarea fenomenului puterii, proiectată de la virf, ignoră prea adesea că tocmai oamenii acestor micro-spații constituie baza puterii. După cum se exprimă el, „puterea lor este aceea a grăuentului care concentreză în el toate potențialitățile dezvoltării arborelui și îi permite să se reproducă” (p. 407). Pledând pentru luarea în considerare a micro-spațiilor, Majid Rahnema evaluatează că „ fiecare micro-activitate umană se inserează într-un macrocosmos reprezentat de mii de ani de viață comunitară și o memorie – sau înțelepciune – colectivă care depășește orice activitate particulară” (p. 411).

Dacă autori studiilor menționate sunt cu toții de acord asupra faptului că se cer luate în considerare micro-colectivitățile de cele mai diferențiate tipuri, dacă ei revendică un loc important evaluării factorilor locali în determinarea politiciei statelor, poziția lor față de situația existentă în prezent, față de posibilitățile practice pe care le au micro-colectivitățile de a se manifesta în cadrul juridic al statelor suverane este departe de a fi unitară. Predomină însă în mod vădit ideea că statele suverane ar fi „adversari” ai manifestării colectivităților sau entităților locale atât pe plan intern, cât și pe planul relațiilor internaționale. Chadwick Alger afirmă în mod tranșant că „o concepție care face din lume un sistem de state paralează cercetarea asupra conexiunilor între așezările umane și fenomenele mondiale, împiedicând chiar a le percepe” (p. 359). Björn Hettne și Mats Friberg afirmă, la rindul lor, că „o știință socială clădită pe concepția eronată a unei istorii naturale a statelor-națiuni este destinată eșecului: noi trebuie să căutăm o cale nouă” (p. 384). Aceeași autor fac afirmația că „statul are propria sa logică: cea a autorității birocratice și teritoriale” (p. 397). Autoarea maghiară Ilona Kovacs face o afirmație și mai tranșantă. Deși recunoaște că „țările socialiste sunt diferite net de democrațiile burgeze”, ea arată că „statul, inextricabil legat de partid, apăsa cu o greutate zdrobitoare în viața politică a țărilor socialiste și această formă de etatism lasă prea puțină libertate acțiunii mișcărilor sociale autonome” (p. 451, 452). Prin urmare, se vede cu ușurință

că majoritatea autorilor citiți, indiferent de pozițiile lor teoretice și de deosebirile ideologice dintre ei, ajung mai mult sau mai puțin la „un numitor comun”, acela că dacă fenomenul afirmării micro-comunităților trebuie luat în seamă pe plan internațional, s-ar cere în schimb, nici mai mult nici mai puțin decât... limitarea rolului statului. De altfel, unul dintr-o studiile publicate în culegere pledează transțant pentru o asemenea soluție. Björn Hettne și Mats Friberg susțin în articolul lor că „este cazul să gindim că o lume constituită din comunități și regiuni relativ autonome, dar unite prin numeroase legături transnaționale, ar semnifica o mai puțină exploatare a naturii, a altor ţări și a ființelor umane. Ar fi, în consecință, o lume mai pașnică, mai participativă și mai umană decât lumea actuală” (p. 400).

În ce privește mecanismul relațiilor dintre entitățile statale și micro-grupuri sau micro-colective, se fac aprecieri ce merită și semnalate. Așa de pildă, Björn Hettne și Mats Friberg pledează pentru ceea ce îl numesc noțiunea de „sistem terțiar”. El arată că dacă „primul sistem” este un sistem de putere constituit de structurile conducătoare ale statelor teritoriale (adică „sistemul static”), dacă „al doilea sistem” este sistemul puterii economice, al pielei și al forțelor pielei, un „al treilea sistem” ar fi acela reprezentat de diverse mișcări sociale ce tind la nivel local să depășească statul-națiune, afirmându-se pe planul relațiilor mondiale. Pentru a simplifica, autorii denumesc primul sistem „principale” (sistemul statelor suverane), al doilea sistem „comerciantul” (sistemul relațiilor economice și al puterii transnaționalelor) și al treilea sistem „cetățeanul.” El precizează că „cetățenii constituie deci sistemul terțiar, cind nu cauță puterea nici în sfera statului, nici în cea a întreprinderilor”. Potrivit punctului de vedere exprimat de cei doi autori suedezi, acest sistem terțiar operează în special „în spații mondiale și în cadrul mișcărilor ecologiste și pacifiste” (p. 385). El mai emite părerea că în cadrul ordinii „dominante” intr-o anumită ţară se constată, de fapt, un echilibru, mai mult sau mai puțin fragil, între diferite ordini care se găsesc într-o opozitie dialectică una față de alta. Alături de „ordinea dominantă” ar exista o rețea „neformală” care ar funcționa ca un mecanism de „apărare” împotriva exigențelor sistemului formal. Schimbarea socială ar fi, după părerea lor, nu un simplu proces de reproducție a sistemului existent și nici un moment de tranziție între două sisteme, ci mai curind o „deplasare de echilibru între ordinea dominantă și contraordine” (p. 386). El critică așa-numitul „proiect modern”, care a devenit în actualul moment, după expresia lui Weber, o adevarată „cuscă de fier” pe care oamenii au fabricat-o și în care ei însăși s-au lăsat închiși și pledează pentru o cale ecologică de transformare, o „revoltă” de fapt împotriva modernizării. Potrivit opiniei lor, mișcarea „verzilor” pe plan mondial și-ar trage forță din elemente traditionaliste, marginalizate, sau post materialiste, aflate în căutarea unei veritabile identități. El constată că majoritatea „națiunilor noi” întemniacă de fapt pe bogate tradiții și experiențe, au întreprins o profundă revoluție sau transformare națională, care le-a permis să-și păstreze părți ale patrimoniului lor cultural (China, Iran, Egipt, Vietnam, Mexic, Turcia, Japonia, India). Potrivit punctului de vedere exprimat de autori, respectiv în țările din lumea a treia, puterea de rezistență cea mai mare față de penetrația capitalismului mondial „este mai vizibilă la nivelul comunei decât la nivelul statelor” datorită poziției ambigue a elitelor moderne ce s-au creat în aceste ţări și care sunt dispuse la eventuale compromisuri. El pledează de aceea pentru „eliberarea neelitelor”, fenomen de amplă emancipare a popoarelor în care văd afirmarea sistemelor sub-naționale și erodarea structurilor statice. O opinie mult mai nuanțată este susținută de profesorul canadian Dan Chekki. Acesta se pronunță pentru abordări globale, pentru o participare efectivă a cetățenilor la procesele decizionale și pentru „o mai mare democrație în luarea hotărârilor pe plan internațional” (p. 430). Autorul canadian apreciază că „asociind populațiile locale la luarea hotărârilor și la punerea în aplicare a programelor pot fi ameliorate în mod radical condițiile locale și mondiale” (p. 439). El revendică ca să fie „regindite în mod radical structurile guvernelor naționale și instituțiile și organizațiile internaționale dacă se dorește să se atingă obiectivul unei dezvoltări durabile” (p. 441). O vizion interesantă o oferă cunoscutul viitorolog, profesorul Johan Galtung, care apreciază mișcările contemporane pentru pace ca fiind grupuri de presiune ce se străduiesc să facă să evolueze mentalitatea și conduită factorilor de decizie. „Este astfel un mod de a trăi »pacea«, a crea relații noi între oameni și de a pune în practică principiile mișcării în acțiunea sa însăși” (p. 425). Relevind că scopul mișcării pentru pace îl constituie, în general, abolirea violenței în relațiile dintre națiuni, însăptuirea, dezarmării, el subliniază valoarea internațională a acestor mișcări, a colaborării dintre diferite grupuri și mișcări care se pronunță pentru pace, dincolo de frontierele naționale ale ţărilor respective.

Abordând o vastă arie de probleme, ciclul de articole publicat de „Revista Internațională de Științe Sociale” are meritul de a atrage atenția asupra unei mai atente și responsabile luări în considerare în politică și în economie a factorului local. Constituie o realitate de necontestat a zilelor noastre faptul că unele evenimente pe plan local prezintă o însemnatate dintre cele mai mari pentru economia sau politica mondială. Este suficient să ne gindim la anumite pro-

Vînciile ale unor state în care se găsesc bogății de importanță strategică și care au format în trecut obiectul unor confruntări sau au generat tendințe secesioniste, la situația specifică unor anumite regiuni ale lumii ce susțină numeroase interese, la însemnatatea strategică a unor zone sau altora. Idei care și-au făcut tot mai mult locul în zilele noastre, ca de pildă crearea unor zone de pace, coridoare denuclearizate, a unor orașe înfrânte, demonstrează că problema „conectării” elementului local la politica mondială nu este și nici nu poate fi lipsită de interes. Este clar însă că o asemenea „răcordare” a „localului” la „mondial” nu se poate face nesocotind statele suverane, creind relații „peste capul acestora”, ignorind cadrul juridic și politic al totalității raporturilor existente pe teritoriul unui stat sau altul și care îl definesc ordinea sa juridică suverană. Nu trebuie uitat că în fond comunitatea statelor lumii este o comunitate de națiuni independente, suveranitatea postulând prin definiție plenitudinea puterii de comandă a statului asupra întregului său teritoriu național.

Conf. univ. dr. Victor Duculescu

,*International Migration Review*, vol. 22, nr. 81, Spring 1988

Din diverse motive, dar cel mai adesea de ordin economic, migrația populației, dintr-o țară în alta, nu reprezintă rezolvări definitive ale aspectelor ce o determină nici pentru cei în cauză, nici pentru țara de origine, nici pentru țara primitoare. Imigranții vin cu obiceiurile, cu problemele, cu particularitățile de gîndire și cu săracia lor pe care le transplanează într-un loc cu totul diferit, cu alte probleme și alte obiceiuri, iar operația este extrem de dureroasă și reușește în rare cazuri.

Aceste considerente sint vizate de numărul revistei supusă atenției cititorilor, ale cărei studii încearcă să surprindă modul de viață al imigranților în noile condiții, unii s-au adaptat, integral sau nu în țara care i-a primit.

Adesea, speranțele acestor oameni sint brutal năruite de decizii de expulzare, luate de autoritățile unei țări care speră să-și rezolve astfel un somaj. În creștere, tensiuni etnice sau alte situații interne de a căror agravare sint făcuți răspunzătorii imigranții. Folosîți în epoci de prosperitate economică, aceștia nu mai sint doriti cind se schimbă condițiile socio-economice care le-au facilitat venirea și se încarcă pe toate cîile retrimiterea lor acasă. Este cazul majorității țărilor avansate pe teritoriul căror se află mai multe milioane de imigranți, dezrädcinăți din țările lor, unde adesea nu mai au nimic și pe nimeni. Repatrierea devine problemă de stat, populația locală fiind incitată, de extremități, să dea vina pe ei pentru toate problemele existente. Adesea „reîntoarcerea” la locurile de basină are loc cu forță, prin decizii administrative, traumatizante pentru cei în cauză, care se readaptează cu dificultate în locurile de unde au plecat cu ani în urmă și unde, adeseori, comunitatea nu-i mai recunoaște și îi primește ca pe niște străini*.

Dacă astfel se prezintă situația imigranților temporari (care, uneori, durează ani de zile), cei care emigrează definitiv nutresc cel puțin speranța unor zile mai bune pentru urmașii lor, ei fiind generație de tranziție, smulsă din pămîntul natal și implantată în mod artificial într-un loc cu totul diferit de cel cunoscut, cu alte valori și norme sociale de existență. Caracteristică a tuturor emigranților este încercarea de asociere pe comunități etnice, care să le faciliteze integrarea în noua patrie, să-i facă să nu se simtă singuri și să-și reamintească locurile natale, ale căror tradiții sint păstrate și cultivate cu grijă. Studiul ** care prezintă situația unor etnici proveniți din Punjab este semnificativ: în California s-a creat o comunitate puternică, în care noii veniți din India sint adoptați imediat, li se dă de lucru, li se acordă ajutorare, li se facilitează integrarea treptată cu restul ansamblului social. Pentru o bună adaptare „stagiu” în cadrul comunității este indispensabil și nu este ocolit de nimeni.

Situația economică a celor stabiliți definitiv în altă țară rămîne multă vreme incertă și neegală față de cea a cetățenilor autohtoni. Studiile statistice arată cu claritate această stare de fapt, necunoscută oficial, dar care există în realitate. Bazat pe cifre statistice certe, articolul *** lui Benjamin N. Matta și Anthony V. Popp măsoară efectele imigrării asupra cîștiștilor tinerilor născuți în S.U.A. Prezența imigranților sosiți înainte de 1965 a avut un impact pozitiv asupra cîștiștilor, dar după acest an, prin sosirea noilor veniți, se constată o reducere

* Immigration and Expulsion of ECOWAS Aliens in Nigeria

** Punjabi Orchard Farmers: An Immigrant Enclave in Rural California

*** Immigration and the Earnings of Youth in the U.S.

a acestuia. Rezultatele respective se coreleză cu constatarea că gradul de calificare al celor săsi în ultimii douăzeci de ani este mai scăzut față de cel al imigranților dinainte de 1965, deci se acceptă orice muncă, în orice condiții, ceea ce duce la scăderea cererii de mână de lucru necalificată autohtonă și, în consecință, a veniturilor.

De aceea, se constată că tinerii americani însearcă acum, în mult mai mare măsură, să obțină o calificare și se îndreaptă, în general, către meserii și domenii de activitate care sunt mai puțin vulnerabile la competiția cu muncitorii imigranți și oferă o mai mare stabilitate profesională.

Revista cuprinde, de asemenea, recenzii ale unor cărți ce tratează tema emigrării, precum și informații utile pentru specialiștii care se preocupă de acest domeniu.

Dinu Tenovici

„Sociologicky Časopis”, nr. 3, 1988

Numărul de față al revistei ce o prezentăm cuprinde articole axate pe preocupările actuale și de perspectivă care vizează perfecționarea sistemului social-politic al societății, precum și îmbogățirea gândirii sociologice prin apelul constant și creator la teoria marxistă. Astfel, F. Kan* subliniază importanța operei *Capitalul* a lui Marx pentru dezvoltarea gândirii sociologice și apreciază că întregul proces de formare al acesteia este legat de dezvoltarea concepțiilor filosofice, economice și sociopolitice marxiste. În ciuda faptului că anumite elemente de materialism au fost preluate de sociologia burgheză, trebuie subliniat că materialismul științific s-a dezvoltat exclusiv pe baza învățăturii marxiste, lucru care, uneori, începe să fie uitat din diverse rațiuni.

În continuare, autorul se concentrează pe analiza surselor metodologice și teoretice folosite de Marx în *Capitalul* care sunt de importanță deosebită atât pentru dezvoltarea creațivă a sociologiei, cât și pentru realizarea unor coordonate ale strategiei de dezvoltare la nivel macroeconomic și social. Sunt amintite interconexiunile dintre „economic” și „social”, maniera de interpretare a proceselor și fenomenelor sociale, unitatea dintre teoretic și empiric, interpretarea sociologică a teoriei economice (legi, categorii, concepte și teze). Finalul articolului acreditează ideea că opera lui Marx este considerată ca fundament teoretico-metodologic pentru dezvoltarea creațivă a cunoașterii economice și sociologice.

M. Tomsik și I. Novy abordează o problemă deosebit de actuală: automatizarea proceselor de producție și implicațiile sale sociale. Acest proces complex, rezultat al impactului revoluției tehnico-științifice, are consecințe încă insuficiente cunoscute și doar intuite.

Automatizarea proceselor de producție în faza cea mai avansată face posibilă, în condițiile societății socialești, realizarea unor scopuri socialmente dezirabile — reducerea activităților mai puțin calificate și monotone și cu efort fizic deosebit, în condiții dificile, la bandă etc.

În paralel, automatizarea favorizează emergența unui număr sporit de noi probleme sociale conecțate cu relația dintre om și mediul de muncă (creșterea stress-ului, condiții de muncă schimbante, cerința unor noi calificări etc.) pe de o parte și structura vieții interioare pe de altă parte. Aceste schimbări se manifestă numai treptat, în relație directă cu caracteristicile de bază ale automatizării. Introducerea masivă a automatizării are implicații asupra conținutului muncii, determină scăderea numărului de muncitori direct participanți la activitățile de producție, simultan însă cu mărirea proporției de muncitori cu înaltă calificare.

În ce privește organizarea colectivităților de muncă, se așteaptă o creștere a independenței organizaționale în raport cu mediul de activitate, precum și a responsabilității pentru rezultatele muncii.

Articolul lui F. Zich este o contribuție la discuția mai amplă care se desfășoară în jurul conceptului de „conștiință curentă”. Conștiința curentă se consideră formată în cursul activităților cotidiene, ea reflectând rolul și poziția individului pe plan profesional, față de limitările inerente impuse de diviziunea socială a muncii.

Se atrage atenția că, în societatea socialistă, conștiința curentă a celor ce muncesc trebuie în mod automat asociată cu conștiința generală ce reflectă poziția socialismului față de lume. Există însă și situații cind conștiința curentă a unor indivizi se asociază cu poziții strâină spiritului noii societăți, suferind influență unor mentalități din trecut.

* „*Capitalul*” lui Marx — fundamentalul dezvoltării creațoare trecute și prezente a sociologiei

Autorul propune să fie luate în seamă, ca bază de discuții, următoarele sugestii: 1. Conștiința curentă să fie considerată ca reprezentând conștiința reală a indivizilor, înglobindu-se aici aspectul empiric și teoretic; 2. Conștiința curentă este acea parte a conștiinței sociale prin medierea căreia societatea reacționează la evenimentele concrete ale vieții.

Ocupându-se de aspecte ale memoriei sociale J. Zeman dualizează critic concepțiile nemarxiste care se ocupă de această problemă — în special pozitiviste — bazate pe concepția informării sociale, cît și teoriile idealiste obiective. În continuare, delimitându-se critic de ele, prezintă considerații generale privind memoria socială, enumeră principalele caracteristici ale concepției marxiste și atrage atenția asupra relației între teoria memoriei sociale și monismul materialist. Autorul schițează și un model care să permită utilizarea efectivă a memoriei sociale în societatea socialistă în legătură strânsă cu dezvoltarea microelectronicii.

Rubrica recenzii este reprezentată prin cîteva cărți recente ale cercetătorilor cehi, dintre care menționăm: *Apropierea dintre muncitori de intelectuali* de R. Rosko și colaboratori, precum și *Despre război și pace în istoria filosofiei* de M. Triska.

Dinu Tenovici